

és folyóiratokból álló — több ezer kiadványt számláló gazdag könyvtárából. A nagy könyvtár ajtaja pedig jó időre bezárult; a nagy Püspök kedves tervét sohasem hozhatta tető alá. Nem az anyagiak miatt, hanem mert mikor reánk szakadt megcsonkított hazánk ezer baja és szegénysége: mindent félretéve lángelkével küzködő lelkeinket kellett mentenie és erősítenie.

Kúthy István.

A muzeum képtára.

AMIKOR HÓMAN BÁLINT kultuszminiszter úr kivánságára Csánky Dénes főigazgató, az O. M. Szépművészeti Múzeum gyűjteményéből a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum Egyesület ujonnan épült képtára számára az anyagot kiválasztotta, az a cél vezette, hogy a lehetőségek szerint olyan képzőművészeti alkotásokat adjon át állami letétként az ősi kulturájú városnak, amelyek hiven képviseljék a magyar festészet több évtizedes fejlődését. A mult század első felében meginduló magyar festészet félnék kezdeményezései, tapogatózó kísérletei helyett elsőként olyan művet mutat be, mely már számottevő alkotása az európai művészetnek, és a hazai kultúra talajából virágozott ki. Ez a festmény Székely Bertalan alkotása. Stílárisan és korban hozzákapcsolód-nak Lotz Károly és a müncheni akadémia szellemében dolgozó Benczur Gyula, Liezen-Mayer Sándor és Bóhm Pál művei. Akadémikus stílusukat tovább folytató festők közül is, nem egyet ismerhetünk meg, így Stetka Gyulát, Coulin Arturt, a most élő Karlovszky Bertalant és László Fülöpöt.

A magyar lelkületnek leghűbb megszólaltatói is helyet kaptak a gyűjteményben. Munkácsy Mihály és Paál László egy-egy nagyértékű képpel, Mészöly Géza pedig kisebb kollekcióval van képviselve. Az ő irányuknak, a romantikus realizmusnak, a modern kor szellemiségének megfelelően tovább hordozói: Rudnay Gyula és Koszta József is java alkotásukkal lépnek a közönség elé.

Csánky főigazgató az anyag kiválasztásánál arra is figyelemmel volt, hogy a műélvező közönség ne csak az általános stílusok magyar képviselőit láthassa, hanem ezen belül művészetünk fészkeit, a vidéki festőiskolákat, vezető mestereik révén ismerje meg. A történelmi szerepet játszó nagybányai festőiskolát Iványi Grünwald Béla és Csók István, a szolnokit Bihari Sándor,

Deák-Ébner Lajos és Fényes Adolf, a gödöllőit pedig Körösfői-Kriesch Aladár képviseli.

A szakember elfogulatlanságával állította össze Csánky főigazgató a ma élő festőket, egyenlő szerepet juttatva a maradibb szellemű és a modern lelkületű művészeknek. A mérsékelt irányzatot Nádler Róbert, Edvi-Illés Aladár, Burghard Rezső és Szüle Péter képviselik, míg a modernnek közül a párisi iskolázottságú Vaszary János, Vass Elemér és Emőd Aurél, az egyéni utakon haladó Egry József és a sajátosan magyar szellemet megörökítő Szőnyi István és Boldizsár István művei mutatják be napjaink művészetének irányait.

A festők gazdag felvonulása mellett, ha számbelileg el is törpülnek a szobrászok, izelítőt adnak a magyar plasztika egyéni zamatáról és európai értékéről. Róna Józsefnek multszázadi szellemű alkotása mellett, a naturalista Damkó József, Telcs Ede, Horvai János, a nemes felfogású Pásztor János és a két fiatal: Csucs Ferenc és Varga Oszkár, valamennyien művészetük legjava alkotásával vannak képviselve.

Az új képtár falait díszítő műalkotások otthonosan fogják magukat érezni, mert ebben a Muzeumegyesület által nagy áldozattal és szeretettel emelt épületben évezredes kulturák emlékei élnek és legyen bármily régi és különböző korból való is nyelvük, a művészeti alkotások megértik egymást.

Festmények.

Aggházy Gyula: (Birkanyáj) szül. Dombóvár, 1850 márc. 20. megh. Budapest, 1919. máj. 13.

A mult század nyolcvanas éveiben rendkívül népszerűsége emelkedtek a mester adomázó stílusú népeletképei. A természet hű megfigyelése, a naturalista rajz és a kellemes színösszeállítás jellemzi ezeket a munkákat. Birkanyáj című képéről a tikkasztó hőség fojtogató hangulata árad. A nap perzselő sugarai elől a nyáj a fák árnyékába menekül. A képen a festő lemond a látvány részletezéséről és inkább a fénynek és az árnyéknak játékát érzékelteti. Az előadás ilyen módon válik lendületessé és a festői látás foltszerűvé.

Benczúr Gyula: (Két barát) szül. Nyiregyháza, 1844. jan. 28. megh. Dolány, 1920. jun. 16.

A háború előtti idők nagy magyar festőművésze Benczúr Gyula ezt a képét még Münchenben festette, ahol évekig az Akadémia tanára volt. A festmény két szerzetes típusának ellentétén épül fel. Az előtérben álló barát arcáról és alakjáról a földi örömeik élvezése árad, amely a dús táplálkozásban teljesedik be. A mögüle előrehajló társa, ki odaadó szeretettel nézi a kezében tartott rózsafüzéres keresztet, az aszkézis megtestesítője. Arcát

sápadtá és ráncossá tette a hajnalokig tartó imádkozás. A lelki élet és a testiség ellentétét Benczúr hatásosan érzékelteti. A kép magában hordja a nagy mesternek minden jellegzetes stílusjegyét: a színek ragyogását, a pompás jellemzést, a hatásos beállítást és a ruhák megtévesztő anyagszerűségét.

Bihary Sándor: (Varró leány) szül. Nagyvárad, 1855. máj. 19. megh. Budapest, 1906. márc. 28.

Kevés festőnk ismerte és ábrázolta annyi szeretettel a magyar nép életét, mint Bihari. Külföldi tanulmányai után Szolnokon telepedett le és itt készítette anekdotizáló népeletképeit. Vértelen naturalista festő volt, aki nemcsak az embernek, vagy a tárgynak külső formáit rögzítette le megkapó valószerűséggel, hanem azok hangulati tartalmát is érzékeltetni tudta. Öregebb korában készült képeit a napfény járja át, derűt és életörömet sugározva. Naturalizmusába az impresszionista elemek ekkor szövődtek bele. Küszöbön ülő varró lánya közvetlenséget és a meglátás élményszerűségét tükrözi vissza.

Boldizsár István: (Malom völgye) szül. Orosháza, 1897. júl. 29.

Az új magyar művészet melegágyában Nagybányán sarjadt ki Boldizsár István ma már egyéni utakon haladó művészete. Festészete a nagybányai hagyományok letéteményese, de egyúttal a korszerű problémák hordozója is. Nagybányai sajátosság képében a természet szeretete és az a bensőséges hang, amelyen a tájról deszél. Korszerű viszont az a beállítottsága, amely arra ösztönzi, hogy a valóságot ne mikroszkópikus részletekben lássa, hanem nagy egészbe foglalja össze egy háznak, egy fának, vagy hegyvidéknek képét. Kiállított műve még arra is felhívja a figyelmet, hogy festője eleven lendülettel rögzíti le a természet reágyakorolt lelkesítő hatását.

Boruth Andor: (Női arckép) szül. Sátoraljaujhely, 1873. jun. 18.

Münchenben és Párisban tanult Boruth, de stílusára mély benyomást gyakorolt a nagy spanyol mesternek, Goyanak szenvedélyes ecsetkezelése, mélyen zengő tónusai és arcképeinek lélekkel telítettsége. Mindamellet nem lett szolgálja követője mintaképének, csupán lelki közösséget érez vele. Női arcképén megkapó az arckifejezés közvetlensége, és az előadás lendületessége. A feketébe átmélyülő szürkek, a tompafényű fehérek gazdag változatosságban hatnak egymás mellett.

Böhm Pál: (Hegyes vidék) szül. Nagyvárad, 1839. dec. 28. megh. München, 1905. márc. 29.

A hányatott sorsu Böhm Pál, aki fiatal korában inaskodott, színész volt, kulisszát és cégért festett, a múlt század nyolcvanas éveiben már külföldön is kedvelt volt magyaros tárgyú képeivel. Barangolásai közben ismerte meg a magyar föld népét és a természetét, amelyet aprólékos gonddal vetített a vászon felületére.

Hegyvidék című képén a lenyugvó nap aranypalástba burkolja a tájat. A bársonyos színek meleg harmóniái idézik a mester maradó emlékü művészetét.

Burghardt Rezső: (Őszi napsütés) szül. Zsombolya, 1884. márc. 28.

Burghardt művészetét Páris levegője érlelte és a francia impresszionizmus tanulságai alakították ki. A fénynek és a levegőnek színbeli megnyilatkozása mellett a valóság forma visszaadására is törekszik. A természetnek nagyvonalú megrögzítése jellemzi itt látható munkáját. Az őszi nap bágyadt sugarai ömlenek el a lankás domboldalakon, a sárguló mezőn, ahol tehének legelnek. A halvány kék égen fehér felhők vonulnak. A természet végtelen nyugalma árad a képről.

Coulin Arthur: (Székely nő) szül. Nagyszében, 1869. szept. 20. megh. Heidelberg, 1912. nov. 9.

A millenium évében jelent meg Coulin Arthur képeivel a kiállításokon, amelyeknek hajszáltiszta rajza és részletgazdagsága elkápráztatta a közönséget. A valóságot szinte nagyítón át nézi, magörökítve a nagy egészbe olvadó apró részleteket, kihangsúlyozva például a ruha minden ráncát, vagy az arcbőr egyenetlen formahullámzását. Képén a rajz éles vonalai háttérbe szorítják a színeket, amelyek csak kísérői, hangulati aláfestései az ábrázolásnak.

Csók István: (Virágcsendélet) szül. Pusztá-Egres (Fehér m.) 1865. febr. 13.

A legnagyobb ma élő magyar festő Csók István. Munkássága mély nyomot hagyott festészetünk történetében. Virtuóz technikai tudása és frissen teremtő fantáziája már fiatalkori műveit is a kortársak alkotásai fölé emelték. Művészete azonban nem merült ki technikai szemfényvesztésekbe, mert munkáiban az érzés melege és a mondanivaló tartalmassága párosult. Vérbeli festői képzelete színekben látja a valóságot, melyet mindenkor a maga érzésein átszűrve vetít a vászon felületére. Adottságainak leginkább az impresszionizmus szellemes és színeken alapuló stílusa felel meg, amely stílusnak a legkiválóbb magyar képviselője lett.

Virágcsendélete még 1907-ben Párisban készült s festői látásának pompás megelevenítője. Harmónikusan egyesül a derűs színezés, a finoman éreztetett dekoratív vonásokkal.

Deák Ébner Lajos: (Tájképvázlat) szül. Pest, 1850. jul. 18. megh. Budapest, 1934. jan. 10.

A szolnoki iskolának egyik alapítója. Deák Ébner a magyar népnek és földnek finom érzésű megörökítője volt. Képein megkapó erővel elevenednek meg az alföldi tájak, az egyszerű falusi emberek, a szolnoki vásárok tarka mozgalmassága. Festői előadásába az impresszionizmus világos színharmóniái szűrődtek

bele, amely mellett azonban megtaláljuk az átértett rajzot és a formaadás valóságához tapadó hangsúlyát is. Tájékvázlata friss és eleven megfogalmazása a reá gyakorolt első benyomásnak.

Deák Ébner Lajos: (Falurészlet)

A magyar falusi élet jellegzetes képének szeretettel megörökített részletét mutatja be a munka. A kis méret ellenére is a részletek gazdag halmozása köti le a figyelmet. Első pillanatra a falusi lányka vonja magára a figyelmet, de a környezet élettelen visszaadása éppen olyan fontosságot nyer, mert Deák Ébnerrel az ember és a természet elválaszthatatlan egységbe forr össze.

Deák Ébner Lajos: (Falurészlet)

A házak tövében beszélgető alakok mindegyike jellegzetes típusa a magyar alföldnek. Az egyszerű motívumot Deák Ébner annyi elevenséggel tolmácsolja, hogy az élet illúzióját kelti. Hozzájárul ehhez, hogy sem a természetet, sem pedig az embereket nem idealizálja, hanem a maga valóságosságukban mutatja be. Képeinek maradandó hatását a róluk áradó hangulat eredményezi.

Edvi Illés Aladár: (Falusi utca) szül. Budapesten, 1870. máj. 25.

A mélytónusú színek romantikus hangulatában elevenedik meg a falusi utca képe. Az alacsony házak, a gémeskút és a kocsikerekektől fölívó út az örökkévalóság megbékélt csendjét árasztja. Ezt a hatást a borongós hangulat és az ecsetkezelés széles, sima járása fokozza. A festő naturalista beállítottsága ellenére a szín és a kifejezés enyhítik a részletező előadást.

Egry József: (Vihar után) szül. Ujlak (Zala m.) 1883. márc. 15.

A modern magyar festőművészetben érdekes típust képvisel Egry József. Az utolsó tizenöt év alatt lankadatlan érdeklődéssel tanulmányozza a Balaton fényjelenségeit. Képein a maga különös elgondolásában izzik a napfény, szétmálasztva, elmosva a formákat, amelyek lebegő és bizonytalan térrétegben imbolyognak. A fényzuhatagok oldják fel a színeket, a pasztelesen sárgákat és a hideg kékeket. A kép felületét dinamikus erő és lendület feszíti, akár a fénytől hasadozó víztükröt, akár a gomolygó felhőzetet, vagy pedig a Balaton menti tájat festi.

Emőd Aurél: (Mimózák) szül. Budapest, 1897. okt. 13.

A fiatal Emőd Aurél festészete annak ellenére, hogy több évig volt római ösztöndíjas, a francia szellemmel tart rokonságot. Impressionista adottságaiból következik, hogy képein a formák föllazulnak, a színek opálos fényben burkoltan jelennek meg és a beállítás esetleges. A zöld függöny mellett álló széken elhelyezett mimózacsokor tárgyi egyszerűségét pótolják a lehelet könnyedségű színek finoman kikeresett tónusai.

Fényes Adolf: (A zsidók megverik Amalek seregét) szül. Kecskemét, 1867. ápr. 29.

Az idősebb nemzedék egyik kiváló tagja Fényes Adolf, aki-

nek alkotófantáziája még ma is a modern szellem jegyében teremti műveit. Kiállított képe sajátos művészetének jelentős képviselője. A bibliai eseményt meseszerűen adja elő és rétegesen osztja fel a kép síkját. Az előtérben a dombon a zsidók vezetői segítségért könyörögnek az Istenhez, míg körülöttük a harc tombol. Stilizált mozdulatokban fejeződik ki a küzdelem az egyes kép-szallagokon. Az alakok erőteljesen kihangsúlyozott körvonalai élesen elkülönülnek a képzeleti táj részleteitől. Annak ellenére, hogy a képnek a folyton kisebbedő alakok révén távlata van, mégis szőnyegre emlékeztető síkszerűség hatását kelti.

Gaál Ferenc: (Aratás) szül. Debrecen, 1891. szept. 12.

A festő a valóságnak megfelelő hűséggel ábrázolja a napfényben izzó aranysárga buzatáblán folyó aratást. Minden naturalizmusa ellenére is szimbolizmussal szövi át a képet. Az aratók szinte egybeforrnak az életet adó buzatengerrel, amelynek jelentőségét azzal is kiemelni óhajtja, hogy majdnem teljesen betölti a kép felületét és az égből csak egy vékony csík látható.

Istókovits Kálmán: (Remete rét) szül. Siklós, 1898. szept. 2.

Fiatal festőink közül nagy technikai felkészültségével és gyors képalakító készségével tűnik ki Istókovits. Képzelete és a valóság képe itt látható munkáján meseszerűen fonódik egybe. A hatalmas kék égboltozat alatt szerényen huzódnak végig a harmatos zöld rét, a lankás domboldal, és a szallagszerűen egymás mellett futó szántóföldek. A természet végtelenségét nem zavarja az ember jelenléte, mert a háttérben lévő néhány kis alak észrevétlenül egybeolvad a mindenséggel.

Iványi-Grünwald Béla: (Cigánylányok) szül. Somogy-Som, 1867. máj. 6.

A nagybányai iskola egyik alapítójának, Iványi-Grünwaldnak páratlan érzéke van a színek finom értékének megérzéséhez. Stílusa az idők folyamán számos változáson ment át, de minden egyes korszakában a legerősebb hatást a természet gyakorolta reá. Gazdag munkásságát a képszerkesztés nagyvonalúsága, a vérbeli festői látás és a romantikus lendület jellemzi. Kiállított képe kedvelt témáját, a faluvégek cigányvilágát, zsibongó életét, a lányoknak és az asszonyoknak színpompás öltözékét örökíti meg. Hatásosan egészülnek ki a napfényben elővillanó színfoltok, az árnyékban rezgő színek erőteljes tónusaival.

Kardos Gyula: (Érdekes olvasmány) szül. Baja, 1857. febr. 20. megh. Montecarlo, 1908. jan. 26.

Miniatürszerűen, aprólékos gonddal, valósággal mintázza képeit Kardos Gyula. Akadémikus naturalizmusa a látható világ legapróbb részletét is hűen igyekszik visszaadni. Képein a rajz nagy szerepet játszik, míg a szín csak járuléka a szerkezetnek. Multszázadi előkelő interieurbe helyezi az olvasmányba mélyedő

fiatal nőt és férfit. A tárgy kiválasztásánál nem a nagyigényűség vezet, csupán a szemnek kellemes és a nézőt szórakoztató képet igyekszik teremteni.

Karlovszky Bertalan: (XIII. Lajos korabeli alak) szül. Munkács, 1858. okt. 24.

Az ecsettel való rajzolás egyedül álló mestere Karlovszky Bertalan. Már fiatalkori képein is megvesztegető technikai tudás érvényesül, amelyhez lélekbemarkoló jellemábrázolás járul. Régebbi korából való ez a műve, amelynek miniatüreszerű kidolgozása, megkapó anyagszerűsége, vonja magára a figyelmet. Annak ellenére, hogy tárgya romantikus, mert egy letűnt kor visszaálmódása, — művészi felfogása a végsőkig vitt naturalizmus.

Katona Nándor: (Havas táj) szül. Szepesófalva, 1860. szept. 13. megh. Budapest, 1932. aug. 1.

A magyar tájfestők közül realizmusa mellett borongós pátoszával tűnik ki Katona Nándor. Ezen a vázlatán megismerhetjük képeinek készítési módszerét. A ceruzával halványan föl-vázolt tájrészletet színfoltokra bontva alapozta meg, hogy aztán végleges formába önthesse. Festményének értéke minden vázlatosságára ellenére is, a tájhangulat szépségének megkapó eleven-ségében rejlik.

Kéméndy Jenő: (Alchimista) szül. Szászváros, 1860. ápr. 8. megh. Budapest, 1925. jun. 25.

A finom kivitelű miniatür képek festője Kéméndy Jenő, ezen a munkáján romantikus fantáziával eleveníti meg a középkor tudósának, az alchimistának rejtelmes otthonát. Nem hiába volt Kéméndy az Opera és a Nemzeti Színház műszaki vezetője, a kép szerkesztése és a világítás sejtelmessége szinpadias beállítású. A főalaknak és a lombikból fölszálló nőnek könnyed festése mellett, a szoba berendezésének csendéletszerű részletezése jellemzi képét.

Kosztá József: (Olvasó nő) szül. Brassó, 1864. ápr. 27.

A Munkácsy által megindított magyar romantikus realizmusnak egyik legkiválóbb tovább érlelője Koszta József. Elvonulva vidéken festi képeit, melyeknek tárgyát környezetéből meríti. Olvasó nő című műve hűen tükrözi vissza művészetének egyéni jellemvonásait. Közvetlen realizmusa kötetlen festőiséggel párosul, amelyen észrevehető az impresszionizmus hatása. Koszta főerősége a színek egymásra gyakorolt hatóerejének átértett ismerete. Lendületes ecsetkezelése nyomán villannak e ő a komor erejű árnyékokba ágyazott, fénytől átítatott világos színei.

Kosztolányi-Kann Gyula: (Csendélet festett szoborral) szül. Budapest, 1868. jan. 9.

Építésznek indult Kosztolányi-Kann Gyula, de a festészet területén fejt ki művészi tevékenységét. Képeinek tömör szer-

kesztése, a felépítés világos megfogalmazása azonban elárulja a realista építész beállítottságát. Pikturája a pleinair-törekvésekből sarjadt ki, de mindjobban a dekorativizmus felé haladt. Ezen a képen is megfigyelhető a színek és a vonalak leegyszerűsítése, amely mozaikszerű síkokra bontja a csendélet formáit.

Kőröstői-Kriesch Aladár: (Olasz leány) szül. Budapest, 1863. okt. 29. meg. Budapest, 1920. jun. 16.

Szüntelen alkotó tevékenysége a művésznék, hihetetlen gazdag és változatos anyagot hagyott az utókorra. A képzőművészetnek és az iparművészetnek szinte valamennyi ágában eredményesen munkálkodott. Művészi tevékenysége mellett tanára volt az Iparművészeti Iskolának és Nagy Sándorral együtt megalapítója a gödöllői-művésztelepnek. Az angol preraffaelisták és Ruskin hatása alatt, gondolati tartalommal átszőtt magyar stílust akart teremteni, amelyet azonban a tiszavirág élethű szecessziónak formanyelvén szólaltatott meg.

Olasz leányt ábrázoló képen mint naturalistát ismerhetjük meg. A jellemábrázolás mellett az arc konstrukciója kötötte le figyelmét, mellőzve a ruha részletes kidolgozását.

László Fülöp Elek: (Magdolna) szül. Budapest, 1869. ápr. 28.

Ma élő festőink közül Fülöp élvezi külföldön a legnagyobb népszerűséget. Már korán föltűnt virtuóz technikával készült képeivel, amelyek hihetetlen rövid idő alatt öltenek testet. Portréinak jellemző sajátja a karakter megszólalásig hű visszaadása, az előkelő beállítás és a hatásos színezés. Magdolna című vázaltszerű képen az arc, de különösen a szemek kifejezése a fájdalmat és a megdöbbenést megkapóan érzékeltetik, a kezek viszont a felszabadult érzések kirobbanását pompásan tolmácsolják.

Liezen-Mayer Sándor: (József Putifár házában) szül. Győr, 1839. jan. 24. megh. München, 1898. febr. 19.

Liezen-Mayer Münchenben Pilotynál, a híres történeti festőnél tanult. Egyénisége sok rokonvonást mutat mesterével. Őt is a színpadias beállítás, az érzéki melegségű színek, a megvesztegetően valóságos anyagfestés és a múlt eseményeinek megszólaltatásához való vonzódása jellemzik. Jó példa erre befejezetlenül maradt bibliai kompozíciója: József és Putifárné. Minden vázlatossága ellenére is megfigyelhető ezen a képen a könnyed komponáló készség, amely főleg a két alak zárt csoportosításában jut kifejezésre.

Lotz Károly: (Lotz Cornélia arcképe) szül. Homburg von der Höhe, 1833. dec. 16. megh. Budapest, 1904. okt. 13.

A múlt századi magyar művészet egyik legnagyobb mestere. Lotz Károlyt fiatal korában a magyar föld és a magyar nép ihlették meg, míg a kiegyezés után egymásután festi örök értékű allegorikus falképeit. Templomainkat, palotáinkat és Operaházun-

kat olyan művekkel díszítette, amelyek méltó folytatásai a XVIII. századi európai monumentális falképeknek.

Hihetetlen termékenységre és kiapadhatatlan fantáziájára jellemző, hogy leányát Cornéliát több mint százszor festette le, anélkül, hogy a beállítás és a művészi előadás megismétlődött volna. A Cornélia sorozat értékes darabja látható itt. A profilba elhelyezett modell a fiatalság bájának minden szépségét magán viseli, amelyet hatásosan fokoz a csipkés ruha leheletkönnyű megfestése.

Mészöly Géza: (Halásztanya a Balaton partján) szül. Sárbo-
gárd, 1844. máj. 18. megh. Jobbágyi, 1877. nov. 12.

A magyar tájfestészet kiemelkedő egyénisége Mészöly Géza, akinek csendes lírája költői finomságú képeket hívott életre. Szerencsésen egyesül művészetében a természethűség és a művészi képzelet. Alkotásai mindig frissen hatnak, annak ellenére, hogy témaköre nem volt nagy kiterjedésű. Rendszerint a Balaton vidékének füzeseit, nádasait, a halászok, pásztorok és a sátoros cigányok világát jelenítette meg kisméretű képein. Üde színeit ezüstös fátyollal vonta be, amely műveinek meseszerűséget kölcsönöz. Ezen munkáján kedvelt motívumát a Balaton partján meghuzódó szegényes halásztanyát láthatjuk.

Mészöly Géza: (Hazatérő tehének)

A mesternek ezeket a típusú és tárgyú képeit még ma is, mint a barbizoni iskola alkotásait adják el a párisi műkereskedők. Mészölyt valóban sok rokonvonás fűzi a barbizoniakhoz, akik először mentek ki a természetbe, hogy képeiket ne műteremben, hanem a szabadban készítsék el. A barbizoniak nem egy képén láthatjuk a fáradtan hazatérő állatokat. Mészölyt is érdekelte a téma, hangulati tartalmánál, érdekes esti megvilágításánál és az ábrázolás sokrétűségénél fogva.

Mészöly Géza: (Esző után)

Az eső utáni hangulat üde levegője árad a képről. A természet fölfrissülését a színek csillogása pompásan érzékelteti. A felhős ég rózsaszín foszlányai még sejtetni engedik, hogy nemrég viharfelhők száguldottak végig az égen. A tájhangulat mesteri visszaadása tökéletesen fejeződik ki Mészölynek ezen a kis képén.

Mészöly Géza: (Utazó szegény család)

A természet és az ember egybeolvadása megkapó közvetlenséggel érvényesül a képen. Az erdő szélén áll a sátoros kocsi, amely mellett az anya gyermekeivel pihenni ki az út fáradalmát. Az erdő csendje árad a képről, amelynek friss színei és könnyed festése a nagy mesternek egyik legjellegzetesebb alkotásává avatják.

Mészöly Géza: (Patak partján) Mészölyre jellemző, hogy

festményei tárgyául a természetnek leghétköznapibb részleteit választja ki. Ezen a képén a tanya mögött huzódó és partján kotlóstyukot kiscsirkéivel és pihenő kacsákat láthatunk. A közvetlenül megfigyelt falusi jelenet a művész előadása nyomán nemcsak tárgyi érdekességet nyer, hanem színekben rendkívül változatos és gazdag felépítésű. A kék ég hatásosan tükröződik vissza a víz felületén és a barna föld megélénkül a csirkék sárgás színfoltjai révén. A festmény finoman áthangolt színeképét adja a természetnek.

Munkácsy Mihály: (Leány a kutnál) szül. Munkács, 1844. febr. 20. megh. Eendenich 1900. máj. 1.

Munkácsy Mihály a legnagyobb magyar festőzseni, a szabadságharc utáni magyar művészetben, elődök nélkül, önmagából alakította ki zamatosan egyéni művészetét. Stílusa, mely a naturalizmusnak és a festőiségnek szerencsés egyesülése, nemcsak tárgyi és szellemi tulajdonságaiban hordta a tragikumot, hanem sorsában is. Bár még napjainkban is kísért ez a stílus, tulajdonképpen megteremtőjével együtt mulott el. Annyira Munkácsy tulajdona, hogy csak követőket, de nem folytatókat találhat a mai nemzedék között. Ez a stílus sötét és komor hangulatok megszólaltatója. Lobogó lendületű, zaklatott ecsetkezelésű, akár az emberi sorsok tragikumát, akár egy csendesen meghuzódó tájat vagy egy csokor virágot ábrázol is. A képek sötét alaptónusa árasztja ezt a borongós hangulatot, amelyből cikázva villanak elő a fehér színfoltok. De az éles ellentétek mellett melegen átértett színek huzódnak meg. Itt látható képén a kut káváján ülő leány magában hordja a Munkácsy emberek szomorúságát, amelyet nem tud feledtetni a nézővel a fák zöld lombátora, az ágak között előkéklő ég és a világosabbra hangolt ruhák színe sem.

Nádler Róbert: (Tromsői este) szül. Pest, 1858. ápr. 22.

A természetnek hű megfigyelése, hiánynélküli megrögzítése és a mindig kellemes tárgyválasztás jellemzi Nádler műveit. Naturalista beállítottságába az impresszionizmus mérsékelt alkalmazása szőtte bele a napsugaras színeket. Ezen a képén a kikötő mozgalmas életét, a kecsesen ringatózó hajóknak az enyhén hullámozó vizen visszatükröződő képét örökítette meg.

Olgay Ferenc: (Szeptemberi reggel) szül. Jászberény, 1872. aug. 22.

Szolnoki letelepedése után fejlődik ki Olgay az Alföld festőjévé. A természet közvetlen szemlélete alakította ki művészetét. Itt látható munkája egy színproblémát hordoz magában, az arany-sárgának és a hideg kéknek összehangolását. Bágyadt reggeli fény ömlik el a lankás domboldalon, megrezegve a fák koronáján. Az árnyékok kék vetülete érdekes dekoratív hatást kölcsönöz a képnek.

Paál László: (Szeptember) szül. Zám, 1846. jul. 30. megh. Charenton (Franciaország) 1879. márc. 4.

Harminchárom éves volt mikor meghalt a magyar tájképfestészet tragikus sorsú mestere, Paál László. Munkácsy barátja volt és adottságaiban rokona. Ő is gyökértelenül nőtt ki a magyar kultúra földjéből. Stílusát a barbizoni festők mellett csiszolta, hogy aztán eltávolodjon tőlük, magyaros temperamentumával, egyéni lelkitulajdonságaival. Pikturája még komorabb, még drámaibb mint Munkácsyé korai képein, amelyek legnagyobb része erdő belsejét ábrázolják, a mélytónusú színekből világos harmóniák vegyülnek, míg elhatalmasodó betegsége és korai halálának előérzete el nem sötétíti az ábrázolásokat. Vad lendülettel szántja végig a vászon felületét az ecset, vigasztalan érzést árasztva a sötét színek tónusaiból. Ezen a képen is a komor árnyékok mélységei nyelik el az élénkebb színek erejét, tragikus érzéseket keltve a nézőben.

Pállik Béla: (Májusi hangulat) szül. Nagymihály, 1845. febr. 2. megh. Budapest, 1908. jul. 27.

Pállikot általában úgy ismerik, mint állatfestőt. Kétségtelen, hogy birkákat és kosokat senki így nem ábrázolt még a magyar festők közül, mint ő. Ujabbban azonban felfedezték benne a kiváló portré és tájképfestőt is. Ez a kis képe úde tavaszi hangulatával a virágba boruló fák költőiségével érdemli meg az elismerést és egyben bizonyosságát adja annak, hogy alkotója nemcsak az állatoknak, hanem általában az egész természetnek jó ismerője volt.

Roskovits Ignác: (Erdély és Magyarország uniójának kimondása 1848-ban) szül. Szalók, 1854. szept. 28. megh. Budapest, 1915. nov. 29.

Roskovits adomázó hangú népeletképeivel alapította meg sikerét, amelyhez később falfestményei és oltárképei járultak. Stílusa a müncheni akadémia hatása alatt alakult ki és szalonképes naturalizmussá. Kis vázlatán a történelmi esemény jelentőségét a kirobbanó lelkesedés lendületével akarta érzékeltetni.

Rudnay Gyula: (Gömöri legény) szül. Pelsőc, 1878. jan. 9.

A romantikus lelkületű mester hűségese folytatója a Munkácsy által megindított magyar festői látásnak. Bensőséges lírája a régi magyar életnek távoli képét álmodja vissza a mélytűzű színek borongós hangulatával. Alakos képeit nagy egyszerűség és férfias erő jellemzik. Portréiban pedig nem az ábrázolt karakteréről számol be, hanem arról, hogy hogyan hat ő reá az előtte ülő modell. Gömöri legényébe ez a sajátosság elhalványul, mert önarckép, tehát a személy és a festő egy és ugyan az.

Stetka Gyula: (Önarckép) szül: Királylehota, 1855. aug. 29. megh. Budapest, 1925. okt. 14.

A Benczur-iskola szellemében csiszolta ki művészetét

Stetka Gyula. Az akadémiai szabályok szerint törekszik a valóságot megismerni és a lehető leghűségesebben megörökíteni. Onarcképén a jellemet a tudós rendszerező gondosságával igyekszik megragadni. A választékos színezéssel, a beszabályozott fénynek segítségével és a kifogástalan rajzzal ezt a célját el is éri.

Székely Bertalan: (II. Lajos holttestének feltelálása) szül. Kolozsvár, 1835. máj. 8. megh. Mátyásföld, 1910. aug. 21.

A zseniális nagymesternek, Székelynek ez az alkotása 1859-ben készült tanulmányként első történeti festményéhez, melyet még Münchenben az akadémián festett. A külföldre szakadt magyar fiu az elnyomatás gyászos hangulatát átérezve, festette első nagyszabású művét. Színpadiasságtól mentes elképzelése, a kevés alakkal való komponálás és a természetűség, kész képét értékben felül emelte kortársai munkáin, akik éppen ezeknek a nemes tulajdonságoknak ellenkezőjével alkották műveiket. Nagy képéhez számtalan vázlatot készített, melyek közül az egyik látható itt. Bár a végleges megoldástól eltér, tanulságosan figyelhető meg, hogy hogyan törekedett Székely a zárt csoportosításra, az alakok előnyös elrendezésére és a színteltek kiegyensúlyozására, hogy a tragikus hangulat és a történelmi esemény minél tökéletesebben érvényesülhessen.

Szőnyi István: (Ülő nő) szül. Ujpest, 1894. jan. 17.

A modern magyar művészet legkiemelkedőbb egyénisége Szőnyi István. Festészete a nagybányai hagyományokból indult el és új hagyományok megalapozásában teljesedik ki. Gazdag képzelete folyton új lehetőségeket vet fel, melyek mindig korszerűek és egyetemes értékűek. Művészetében a múlt tanulságai a korszerű problémákkal egyesülnek. Egyéni utakon jár és éppen úgy hozzákapszolható Rembrandt problematikájához, mint az impresszionisták plein air törekvéseihez. Művei esetlegesen hatnak, pedig szigorú szerkesztésen épülnek fel. A természet inspirálja képzeletét, de a vásznon képzelete újra építi a valóságot. Ülő nő című képén a forma hangsúlyozás mellett nagy szerepet játszik a fénytől vibráló szín. Az arc kifejezésében az ábrázolt jellegzetességét keresi, nem pedig a szépségét, amely édeskésé varázsolhatja az arc érdekességét. — Szőnyi körül már a háboru után egész iskola csoportosult, melynek köre a feltörő fiatalággal azóta is bővül.

Szüle Péter: (Leányarckép) szül. Czegléd, 1886. jun. 25.

A szolnoki művésztelep tagja Szüle Péter, kinek munkássága, ha témában rokon is a szolnokiakkal, stílusával messze eltávolodott tőlük. Művésze nem a természet tanulmányozása révén érlelődött, hanem elméleti szabályok szerint fejlődött. Különösen színein érezhető a régi nagymesterek tanulmányozása. A barnákkal, majd aranyárgákkal bevont színek fátyolos hatást,

egységes tónust eredményeznek. Leányarcképén a karakter megragadása érett realizmusról tesz tanúságot.

Szüle Péter: (Varrás közben)

Szülének ezt a munkáját a képalakítás frissesége, az előadás egyszerűsége, a széles ecsetkezelés és a színek folthatása teszik vonzóvá. Realizmusa nem nyomja el festői meglátását, hanem kiegészíti és tartalommal tölti meg szín elképzelését.

Vass Elemér: (Interieur) szül. Budapest, 1887. jun. 28.

Az impresszionizmus tanulságai fejlesztették ki Vass Elemér művészetét. Képein a valóság formái színfoltokra bontva jelennek meg. Festményein azonban nem a természet pillanatnyi változásait örökíti meg, mint azt az impresszionisták tették, hanem a maga hangulat változásait vetíti vissza a látható valóságba. Ezért hatnak képei mindíg egyéni élményeknek. A szoba belsejének meditáló hangulatát pompásan érzékelteti a bársonyos színek melegével, a karosszékben ülő alak mozdulatlanságával.

Vaszary János: (Parkban) szül. Kaposvár, 1867. nov. 30.

Vaszary festészete számos változás után jutott el Páris hatása alatt a széles ecsetkezelésű, vibráló színfoltos stílusáig, amely az impresszionizmusnak egyik válfaja. Higan kevert színei világosak, vízfestményszerű benyomásukat nemcsak a festői előadás könnyedsége, hanem a sok helyen szabadon hagyott alap is fokozza. Élénk temperamentuma a színek ellentétes ragyogásában éli ki magát. Képein a formák síkszerűen elevenednek meg. Ujabb munkáit, így az itt látható Parkban című képét is ezek a sajátosságok jellemzik. Művészetének igazi értéke az, hogy lépést tudott tartani a külföldi, főleg párisi irányváltozásokkal és ezzel korszerű alkotásokat hívott életre.

Zemplény Tivadar: (Az ezermester) szül. Eperjes, 1864. nov. 1. megh. Budapest, 1917. aug. 22.

Az életből vett jeleneteket kedves közvetlenséggel rögzítette le Zemplényi. Alakjait szívesen helyezi el napsütéses kertek, virágos mezők, vagy erdők tisztásain. Elbeszélő kedve a természet realista megfestése mellett pontos hűséggel számol be a szereplők típusairól, ruházatukról, vagy hangulati változásairól. A fák között ülő és kalitkát készítő kis „Ezermester“ jellemzése és megfestése lelkiismeretes gondnal és kitűnő rajztudással készült.

Szobrok.

Csúcs Ferenc: (Fiu feje) Szül. Szentesen, 1905. okt. 8.

A fiatal szobrászok közül nagy egyszerűségével, egészséges realizmusával és férfias lírájával válik ki Csúcs Ferenc. Művészetét hosszabb olaszországi tartózkodás érlelte meg. Közvetlenül előadott szobrában, a nagyvonalúság és a részletformák lelkiismeretes kikeresése mellett, borongós lelkisége is megkapóan fejeződik ki.

Damkó József: (Kaszás) szül. Németpróna, 1872. okt. 16.

A naturalista szemléletű Damkó Józsefnek ezt a művét a megfigyelés frissesége teszi vónzóvá. Érezni rajta, hogy alkotója gyakorlott kézzel eleveníti meg élményeit. A kis méretnek és az anyagnak megfelelően a művész nem a részletek kidolgozására, hanem a valószerű benyomásra és a kaszát tartó férfi jellemzésére törekszik.

Horvai János: (Furulyás) szül. Pécs, 1873. máj. 29.

Az emlékműszobrászatra specializálta magát Horvai János, akinek műveit borongós páthos, naturalista szemlélet és gondolati túlterheltség jellemzik. A furulya hangjára a pásztorfiuhoz sereglő nyáj, ha kompozícióban széteső is és festői beállított-ságú, hangulatban és érzésben egységes hatású.

Pásztor János: (Varrónő) szül. Gyoma, 1881. jan. 29.

A magyar szobrászat nagytehetségű képviselője Pásztor János, kisméretű szobroktól kezdve, a monumentális feladatokat igénylő emlékmű szobrászatig maradandó értékű munkásságot fejtett ki. Párisi tanulmányai után egy ideig Hódmezővásárhelyen mintázta a nép köréből vett jellegzetesen magyar szobrait. Itt készült ez a műve is, amely egy varró parasztasszonyt ábrázol. A munkában elmélyedő nő beállítása közvetlen hatású és az élet melegét árasztja. Mintázása nemes realizmusával, nem a részletező látás, hanem a nagy egészből kiinduló szemléletet képviseli.

Róna József: (Szatir és nimfa) szül. Lovasberény, 1861. febr. 1.

Róna József művészetében gyakran elevenednek meg a mitológia egyes alakjai. Képzletében szívesen időzött a faunok és nimfák derüs világában. Emléküket megelevenítő szobraiban a XIX. század szelleme él, amely nemcsak a tárgyat meríti a multból, de a szobrászati stílust is multtól kölcsönzi. Róna alkotásai a barokkos lendületet, a hullámzó vonalvezetést és a kivitel ötletességét maradék nélkül fejezik ki.

Telcs Ede: (Ülő magyar paraszt) szül. Baja, 1872. máj. 12.

Az idősebb nemzedék nagyra hivatott mestere Telcs Ede. Elmélyedésre hajló egyénisége finoman átértett műveket hívott életre, amelyeknek technikai kivitele nagy mesterségbeli tudást árul el. Ülő magyar paraszt című szobra tárgyias és realiztikus megmintázásával az élet mását kívánja hűen visszaadni.

Varga Oszkár: (Leány fej) szül. Ujpest, 1888. febr. 2.

A modern szobrászati törekvések egyéni értelmezője Varga Oszkár. Munkáiban a jellemzés ereje és a formák zártsága sima felületkezeléssel párosul. Kiállított leányfeje lelki kifejezésében frissen és közvetlenül hat. Annak ellenére, hogy az ábrázolt nem nemes arc, a karakter elevensége révén artisztikus hatású.